

Colofon

De Steltkluut

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut" verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, mits bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Contributie 2011

€ 20,00 contributie, en andere betalingen te voldoen door overmaking t.n.v. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen
Rabo Axel/ Terneuzen
rek.no: 13.66.05.540
Voor België: PCR: 000-1666970-25

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluut.nl
info@steltkluut.nl

Contactadressen Werkgroepen

Planologie

A. Paauwe
G.v.d. Nissestraat 48, 4532 AE Zaamslag

Vogels

A. Wieland
Liniestraat 13, 4561 ZS Hulst
0114-317026

Landschapsbeheer / Bomen

L. Calle
Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-617416

Planten

P. Maas
Rembrandtlaan 11, 4532 HP Terneuzen
0115-617004

Insecten

J. de Bakker
Past. Willemsstraat 5, 4586 AJ Lamswaarde
0114-690482

Jeugd van 6 tot 12 jaar

M. Spruyt
Notendijksepad 2, 4583 SZ Terhole
0114-314280

Jeugd van 12 tot 16 jaar

S. Dobbelaar
Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-617416

Jeugd vanaf 16 jaar

B. van der Maas,
Julianastraat 24, 4581 AP Vogelwaarde
06-10755586

Inhoud

Steltkluut

In de schijnwerper / Hare Majesteit	2
De Thijs Kramer Toren	3
Boeiend onderwaterleven	4-5
Waarnemingen	6-7
Broedvogelsinventarisatie	8-9
NL in beeld / foto van lezer	10
Slakkeninventarisatie	11-13
Zeeuwse vogelaarsdag	14
Margarethapolder- Cor Sol	15
Agenda	16-17
t Stekkertje	
Insectenflat	1
Brem	2
Boerenwaluw	3-4
Op zoek naar nektaar	4-5
Paradijsje in Frankrij- (v.d. Gaaien)	6
Avondwandeling	7

Bestuur:

A. Paauwe, voorzitter
voorzitter@steltkluut.nl
L. Calle, secretaris
secretaris@steltkluut.nl
W. Wisse, penningmeester
penningmeester@steltkluut.nl
Leden
K. Rijk, R. Goossens,
R. Kregting

Redactie: redactie@steltkluut.nl

Website: webmaster@steltkluut.nl
H. Hamelinck

Excursies: excursies@steltkluut.nl

Verenigingsruimte:

Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-61 74 16
openingstijden: woensdag 10:30-17:00 uur
zaterdag 10:30-16:00 uur

ISSN 1875-1385

Uiterste inleverdatum voor de kopij: 01-09-2011

“De combinatie in mijn werk van begeleiden en beheren is geweldig”

Aan het eind van het doodlopende pad staat het huis van Marjon Spruijt. Marjon (1963) is getrouwd en heeft drie zonen. Ze werkt als beheerder van de kinderboerderij in Clinge. En is in dienst bij Tragelzorg. Ze begeleidt daar mensen met een verstandelijke beperking. “Ik moet ervoor zorgen dat de mensen het werk doen.” De boerderij staat ook open voor publiek. “Dan komen ze de beesten aaien, vooral nu, met de lammetjes.” Er komen nogal wat scholen uit België en Nederland.

Het heeft Hare Majesteit behaagd...

Joop de Bakker en Maurice Kindt krijgen een lintje

Op 29 april 2011 kregen twee actieve leden van De Steltkluut een Koninklijke onderscheiding. Zeer terecht zo vinden wij. Beide personen werken immers al vele jaren lang als vrijwilliger met veel inzet aan hun missie.

Maurice Kindt

Het behoud van cultureel erfgoed is een zaak waar Maurice voor staat. Na een jarenlange strijd voor het behoud van de Zwartenhoekse zeesluis, vormde de restauratie

“Helaas kunnen we niets aan educatie doen in verband met onze beperkte tijd.”

Ze is echt enthousiast over haar werk: “De combinatie in mijn werk van begeleiden en beheren is geweldig”.

Sinds een jaar of acht “doet” Marjon de Stekkertjes. “Het leuke ervan vind ik de doelgroep. Mijn uitdaging is om ze meer interesse voor de natuur bij te brengen, dat ze er bewuster naar gaan kijken.”

“Als blijkt dat de kinderen bij een excursie iets gezien of gehoord hebben waar ze anders aan voorbij zouden zijn gelopen dan is de excursie voor mij al geslaagd.”

Het verloop bij de Stekkertjes valt haar mee. “Als de kinderen ouder worden verliezen ze vaak de interesse. Maar ze blijven op hun manier wel respect voor de natuur houden. En als ze zelf ooit kinderen hebben dragen ze dat weer op hen over.”

Waarom Marjon bij de Steltkluut actief is? “Ik heb de IVN-gidsencursus gedaan. Daarna ben ik er via mijn oudste zoon (die al lid was van het Stekkertje) vanzelf ingerold.”

Als ik het pad weer afrij staren de paarden me na.

ervan een belangrijke mijlpaal. Hier heeft Maurice intensief samengewerkt met Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Om een dergelijke klus af te kunnen ronden moet je wel een “taaie” zijn. Haast ontelbaar zijn bijvoorbeeld het aantal voorbereidende vergaderingen met de diverse instanties geweest. Maar evengoed kan je Maurice met overal en werkhandschoenen ergens in een wegberm aantreffen, waar weer eens een grenspaal moet worden hersteld. Want ook voor de kleinere landschappelijke details heeft Maurice oog.

Zijn er nog vrije zaterdagen over, dan komt Maurice regelmatig even helpen bij de knotwerkgroep. Knotten, snoeien, houtrillen maken, samen met de jeugd, Maurice doet het steeds met een aanstekelijke glimlach.

Joop de Bakker

Het behoud van bedreigde biodiversiteit, met name van insecten, is iets wat Joop zich enorm aantrekt. In 1986 richtte Joop samen met enkele anderen de Insectenwerkgroep op en is sinds die tijd daarvan jarenlang een bevlogen voorzitter. Dagvlinders, libellen en zelfs een moeilijke groep als nachtvlinders

worden intensief geïnventariseerd. Daarnaast wordt veel energie gestoken in allerlei vormen van voorlichting, van standwerk tot het geven van lezingen. Van het schrijven van een lange reeks van artikelen tot het overleg met allerlei instanties. Ieder voorjaar en zomer zijn er diverse excursies die gemiddeld genomen behoorlijk goed bezocht worden. De werkgroep bleef onafgebroken actief en dat begon ook “in den lande” op te vallen. Kortgeleden werd ontving Joop de Gouden Vlinder tijdens de jaarlijkse Vlinderdag (zie ook Steltkluut 2011, nr. 1).

Joop en Maurice, van harte gefeliciteerd.

De Thijs Kramer Toren aan het Groot Eiland

In 2006 vierde De Steltkluut haar 50 jarig jubileum. Dit was voor de Provincie Zeeland aanleiding voor een cadeau. In overleg werd afgesproken dat het een observatiehut zou worden. Heel mooi natuurlijk zo’n geschenk. Maar wat een hoop regelwerk komt daarbij kijken. Eerst begon de zoektocht naar de meest optimale plaats. Verschillende locaties werden op hun merites beoordeeld. Er was overleg met terreinbeheerders en de vogelwerkgroep. Uiteindelijk rolde het Groot Eiland als beste plek uit de bus. Daarna moesten alle vergunningen geregeld worden, waar nog weer twee jaar overheen gingen. Marc Buise tekende het ontwerp en begeleidde ook de bouw. Als eerbetoon aan natuurbeschermer en Gedeputeerde van de Provincie Zeeland werd als naam de Thijs Kramer Toren gekozen. De hut is geplaatst aan de westzijde van het Eiland, aan de Hoge weg in het natuurgebied van SBB. Vanaf die Hoge weg is de hut niet te missen. Een pad leidt je door de weilanden naar de toren.

Vooral in de namiddag/avond is er met meelicht een schitterend uitzicht over het Groot Eiland en het krekenslandschap er omheen. Dichtbij de hut zijn rietmoerassen en een kreek goed te overzien. Naast de talrijke vogelsoorten, zijn er vaak ook reeën te zien. Deze dieren laten zich hier vaak rustig observeren.

Foto: Peter Maas - Opening Kramer Toren

Foto: Peter Maas, vlnr: (broer van Thijs) Ad Kramer, Gedeputeerde Frans Hamelink en Adri Paauwe

Boeiend onderwaterleven uit poel, sloot en vijver

Een mens staat er niet altijd zo bij stil, vooral ook omdat het dikwijls niet zo makkelijk zichtbaar is. Maar onder water bruist het vaak van het leven. Zeker in een natuurlijk en schoon waterbiotoop valt er van alles te beleven. Met de inzet van wat eenvoudige hulpmiddelen is dat heel goed zichtbaar te maken. De schrijver van dit stukje nam wat watermonsters en fotografeerde een hele rij waterinsecten. Daarbij werd hij enkele malen meegesleurd in vaak vele verrassende maar ook hartverscheurende taferelen. Een greep uit een aantal belevenissen.

Het fotograferen

Eerst iets over het fotograferen zelf. Neem een waternetje en lege pot, fiets naar de dichtst bijzijnde waterpartij, haal het net daar een aantal keer doorheen en leeg de inhoud voorzichtig met wat water in de pot. En dan snel naar huis waar de waterdierjes in een aquarium gedaan worden. Als het zwevende stof een beetje bezonken is, zie je waterwantsen, slakjes, waterkevers, kikker-visjes, libellenlarven, waterpissebedden, misschien wel een aantal stekelbaarsjes en waarschijnlijk nog veel meer. Als zo'n aquarium redelijk groot is en je maakt met stenen en inheemse waterplanten wat verschillende minibiotoopjes, kunnen veel waterinsecten daar een poos goed in leven, waardoor je deze diertjes gemakkelijk kunt observeren. Als je een camera hebt met een goede macrolens, kan je foto's maken waarop je veel meer details kunt zien dan met het blote oog. Wie daarnaast ook nog mooi toonbare foto's wil maken moet even een goede opstelling maken. Zelf werk ik graag met een zg. cuvet, dat is een klein en zeer smal aquarium, waarin je het beestje doet wat je wilt fotograferen. Dat wordt voor een ander aquarium gezet, welke met inheemse waterplanten en bijvoorbeeld wat stenen wordt ingericht en dient als achtergrond voor de foto's. Daaroverheen wordt een lichtblauw kleed gespannen. Om weerspiegeling in het voorste glas te voorkomen wordt ook aan de voorzijde een iets donkerder doek gespannen, waarachter de camera wordt geplaatst. Eventueel zorgt een schemerlampje voor wat extra licht. Als alles op zijn plek staat kan het fotograferen beginnen.

Spinnende watertor

De grootste inheemse waterkever is de Spinnende watertor, die nog redelijk algemeen in sloot en poel voorkomt. Ik ving een vrouwtje, dat in het aquarium tamelijk snel een nest begon te bouwen. Zie de lichtgele bol aan de bovenzijde van de foto. En terwijl ze daarmee bezig was kwam er voorzichtig een jonge watersalamander aangesloten. De Kleine watersalamander besnuffelde de grote kever voorzichtig en kroop later over haar kop weg. De kever bleef onverstoord doorwerken.

Foto: Lucien Calle - Spinnende waterkever en kleine watersalamander

Het nest is trouwens een ingenieus bouwwerk, met aan de bovenzijde een schoorsteen voor de circulatie van zuurstof. Nadat het nest klaar was heb ik moeders de vrijheid weer terug gegeven. Na een dag of tien zijn de eitjes uitgekomen en had ik plotseling ca 50 baby kevertjes. Een flink deel is direct weer vrij gelaten. Van enkele van de overgebleven larven heb ik foto's gemaakt. Ook toen een zo'n onfortuinlijk larfje in de dodelijke kaken van een staafwants zwom. Brrr, hoe een staafwants zo'n larfje uitzuigt. Gruwelijk om te zien, en de doodstrijd duurde wel 15-20 minuten... Lastig om dat zo rustig te blijven bekijken, waartoe ik mezelf wel had verplicht. Op zo'n moment ervaar je hoe wreed de natuur kan zijn. Op ditzelfde moment vinden dezelfde soort taferelen in de sloten en poelen hier in de omgeving waarschijnlijk vele duizenden keren plaats... De wants grijpt met een schaar in het midden van het lijf en met de andere schaar de sprietten, zodanig dat het arme kevertje niet terug kan bijten. Hij stak in de rug op verschillende plekken in de segmenten. Toen de larf dood was liet hij het lijfje uit de scharen los en dan kunnen die alweer gebruikt worden voor de volgende prooi, terwijl het

dier blijft doorzuigen. Ik heb deze griezelwants ook maar weer snel de vrijheid gegeven. Brrr, straks droom ik er nog van... Aan de buik van de staafwants hangt overigens een hele rij watermijten te parasiteren.

Foto: Lucien Calle - Staafwants eet spinnende watertorlarf

Determinatie van lastige soorten

Van sommige categorieën waterinsecten zijn er erg veel soorten die behoorlijk op elkaar lijken. Daarbij zijn ze soms ook nog erg klein van stuk, zodat het op naam brengen nog niet zo eenvoudig is. Wat blijkt nu? Als je erin slaagt zo'n diertje heel scherp te fotograferen, dan blijkt het soms ook vanaf de uitvergroete foto nog heel aardig te doen. Van zo'n scherpe foto kan je trouwens ook echt genieten. Je ziet zoveel details, zoals hoe de fijne haartjes aan de poten het zwemvermogen vergroten. Genieten van al die prachtige en soms zelfs metallic reflecterende kleuren. Je ziet tot in detail hoe zo'n pootje of voelspriet is opgebouwd. Pak je daarentegen zo'n nat, glibberig en spartelend diertje uit het water op, en probeer je met een loep wat kenmerken te zien, dan is dat vaak behoorlijk lastig. Onderstaande Gegroefde haarwaterroofkever is vanaf de foto tamelijk eenvoudig op naam te brengen. Vanzelfsprekend heb je bij het determineren wel goede tabellen nodig. Van bijna alle waterwantsen kan je zo de soort bepalen. Wil je de naam van de kleinste waterkevertjes weten, dan gaat dat eigenlijk niet zonder ze te doden en onder een goede binoculair te bestuderen.

Foto: Lucien Calle - Gegroefde Haarwaterroofkever

Gedrag

Maar veel leuker nog dan het vaststellen van de namen van alle soorten, is als je iets te zien krijgt van het gedrag van die waterdieren. Er zijn veel carnivoren bij en het is boeiend om vast te leggen hoe die dieren elkaar trachten te verschalken. Verbazingwekkend is de ijver waarmee bv. de mannetjes van stekelbaarzen hun territorium bewaken. Zo zit je een vrouwtje van een Gevlekte geelgerande waterkever te fotograferen en zie je door de lens dat mevrouw ineens wat schokkende bewegingen begint te maken. Uit haar achterlijf komen plotseling enorme ei legkleppen tevoorschijn waarmee ze wat tussen de kiezelstjes begint te peuteren. Ineens zie je een massa witte eitjes tevoorschijn komen. Zo leer je al spelenderwijs wat over de biologie van die dieren.

Foto: Lucien Calle - Gevlekte geelgerande waterkever ei afzettend

Inventariseren en beheren

Onder water leven er net zo goed typerende, kwetsbare, algemene of zeldzame soorten dan boven water, enkele soorten hebben het zelfs tot Habitatrichtlijnsoort of Beschermd soort geschopt. Het loont dus de moeite om ook het onderwaterleven in kaart te brengen. Typisch voor Zeeland zijn de brakwaterbiotopen, die een geheel eigen soortensamenstelling hebben. De waterinsecten die in voedselarm water voorkomen zijn gebonden aan de duinen en het dekzandgebied. Deze biotopen hebben echter behoorlijk veel last van vervuiling, verdroging en opdringende exoten. De gemiddelde poldersloot levert meestal ook geen beeld op waar je vrolijk van wordt. Terugdringen van de vervuiling en een goed beheer van de waterbiotopen is daarom van belang. Hopelijk kunnen we daar in een volgend stukje nog eens nader op ingaan.

Lucien Calle

Waarnemingen 1-01 t/m 31-03-2011

In onderstaand overzicht zijn alleen bijzondere waarnemingen van vogels vermeld. Meldingen die na 5-4-2011 werden ontvangen zijn niet in onderstaand overzicht verwerkt. Marcel Capello wordt bedankt voor het beoordelen van de inhoud van dit artikel en het geven van opmerkingen en aanvullingen.

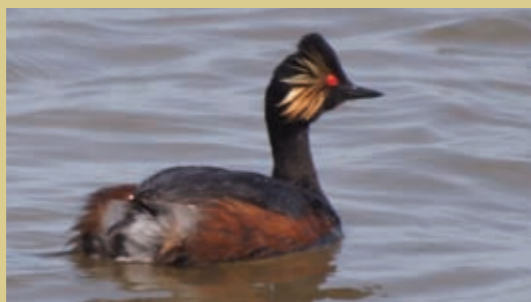
Regio: Midden en Oost Zeeuws-Vlaanderen (vanaf grofweg het Paulinaschor tot en met Saeftinghe).

Nieuwe meldingen: Nieuwe meldingen kunt u sturen naar bertusbvb@gmail.com. De voorkeur gaat uit naar registratie via www.waarneming.nl. Bij de waarnemingen indien mogelijk vermelden: datum, aantal, leeftijd, geslacht, ter plaatse of overtrekkend en dergelijke.

Gebruikte afkortingen:

Laagwatertelling Saeftinghe **LWT**, Hoogwatertelling Saeftinghe **HWT**, Diverse waarnemers = **Div.wrns**, Braakman-Noord **BN**, Braakman-Zuid **BZ**, Telpost Margarethapolder **TELM**, Telpost 't Hellegat **TELH**, Autriche Polder **AP**, Verdrongen Land van Saeftinghe **VLVS**, Groot Eiland **GE**, Paulinaschor **PS**.

Futen tot en met eenden: Geoorde Futen

waren aanwezig op de bekende plaatsen. Tussen 24-2 en 28-3 3-24 in AP (LB, WdS, WH) en op 21-3 4-11 op de spaarbekkens (HC). Een **Parelduiker** werd op 30-1 door JK gezien

op de Otheense Kreek. De **Roerdomp** werd op 2 locaties gezien: Op 31-1 (1), 7-2 (1) en 14-2 (1) bij GE (LB) en op 5-1 (1) bij BN (TS). Een erg vroege **Purperreiger** werd op 28-3 gespot nabij Kloosterzande (HB). Vanaf 12-2 werden de 1e **Ooievaars** gezien. Het betrof steeds overvliegende solitaire vogels bij Hoek, Terneuzen, BN, VLVS, Vogelwaarde en Hengstdijk. (div wrns). Er was 1 uitzondering op 15-2 zag JK er 12 overvliegen bij GE. De 1e **Lepelaars** waren op 26-2 aanwezig bij AP (LB). De grote hoeveelheden **Kleine Zwanen** waren ook het 1e kwartaal nog aanwezig in BN. Het maximum was 470. Buiten BN zijn er alleen nog 2 op TELM gezien op 16-1 (BvB, HM). **Wilde Zwanen** zijn gezien op 1-1 (3) bij Hoek (BdM), 3 tot 5-1 (3) Nieuw-Namen (LB), 3-1 (27), 5-1 (31), 5-1 (1), 6-1 (13), 8-1 (30) BN (div.wrns), 5-1 (5) bij AP (PM), 8-1 (3) bij Zandberg (MC, JL), 27-1 (8) bij Hulst (HB), 16-2 (2) bij TELM (HM). De zeldzame **Dwerggans** werd 3 keer gezien: op 6-1 (1) bij BN (JK), op 7-2 (2) bij Axel (LB) en op 9-2 (2) bij GE (AW). Een groepje **Rotganzen** dat van 5 naar 7 groeide was van 1-1 tot 30-3 aanwezig bij TELM. Er zat ook een geringde bij die is afgelezen. Bij TELM werden verder nog 2 overtrekkende groepjes gezien op 16-1 (32) en op 16-3 (10) (HM, BVB). Overige meldingen 2-1 (1) BN (HC), 16-1 (1) VLVS (LS), 5-3 (1) gat van Pinte (HM, BVB). Tussen 3-1 en 13-1 waren bij Kloosterzande max 32 **Witbuikrotganzen** aanwezig. (HM, BV, JL, MC, LB, RJ, JP). Verder was er op 15-1 en 16-1 1 aanwezig nabij Emmadorp (MJ, AW). 1 waarneming van 1 **Toppereend** op 9-2 (JK). 1 **Krooneend** was bij Zandberg aanwezig op 15-3 (LB). De prachtige **Zomertaling** werd gezien vanaf 23-3. Op 23-3 (1) BN (HC), 26-3 (1) BN (PD), 27-3 (1) bij Canisvliet (LB), 27-3 (1) BN (MC), 29-3 (1) GE (LB). **Nonnetjes** zijn aanwezig geweest tot 13-3 en op diverse plaatsen gezien. Tussen 2-1 en 15-1 max 5 bij BN (HV, BVB, PD, PdK, JK, TA). Tussen 24-1 en 22-2 max 3 bij GE (LB). Van 30-1 tot 2-2

(2) op de Otheense Kreek (HM, BVB). Op 4-2 (5) bij Hoek (ED), op 5-3 (2) bij de Vogel (HB), op 8-3 (1) bij AP (LB).

Roofvogels tot en met Sterns: De **Zeearend** heeft ook dit jaar Saeftinghe weer bezocht. Op 8-1 (1) (HB, LdS) en van 23 tot 27-3 (1) (KH, AW). Een vroege **Visarend** was op 29-3 aanwezig in BN (JK). De Rode Wouw werd gezien op 8-1 (1) bij Hoek (JL), 12-2 (1) bij Hoek (JK), 16-3 (1) bij TELM (BvB), 19-3 (1) bij Zandberg (HB) en op 23-3 (1) bij TELM (BVB). De **Ruigpootbuiser** is veel gezien deze winter. Voor al in VLVS daar verbleven 1-3 exemplaren tussen 2-1 en 29-3 (vele wrns). Overige locaties: Op 3-1 (1) bij Walsoorden (LB), 3-1 (1) bij Clinge (AS), 7-1 (1) bij PS (PD), 15-1 (1) bij Terneuzen (BV), 17-1 (1) Lunterhoek (CE), 9-2 (1) bij GE (AW) en 23-3 (1) Riet en Wulfsdijkpolder (HM). Tussen 27-1 en 14-3 waren er 6 waarnemingen van de **Havik** (LB). Verder is er 1 gezien in VLVS op 13-3 (AvdW). Het Smelleken is gezien op 2-1 (1) BN (HC), 8,9,22,28-1 (1), 6-2 (2), 13-2 (1) en 13-3 (1) in VLVS, 19-3 (1) op TELM (BVB) en 1 bij Hulst op 20-3 (HB).

Duiven tot en met gorzen: De waarneming van een **Kraanvogel** is altijd indrukwekkend. De gelukkigen: Op 9-1 (1) VLVS (RF), op 8-3 VLVS (1,75) (LV, WdR, KH, SB), 9-3 (1) bij TELM (BVB, HM). Het Bokje werd slechts 2 keer waargenomen: 10-3 (1) BN (GvV) en 31-3 (1) BN (AW). De **Ijsvogel** is wel gezien maar niet veel: op 12-2 (1) BN (PMe), 18-2 (1) BN (JK), 18-2 (1) bij Axel (RR), 8-3 (1) TELM (BVB) en 11-3 (1) TELM (BVB). De 1e **Koekoek** is gemeld op 25-3 (1) in BN (ER). 5 Meldingen van de **Velduil:** 9-1 (1) bij Nieuw Namen (JP), 23-1 (1) VLVS (AvdW, MBr), 27-1 (1) bij Hoek (YvH), 12-2 (1) VLVS (HB), 18-3 (1) TELM (JK). De **Zwarte Specht** bij Clinge is tussen 16 en 23-3 weer enkele keren gezien (AW, SvdV, LB). In dezelfde periode en locatie werd ook de **Kleine Bonte Specht** enkele keren gezien. (LB, AW). In maart de trektijd van de **Witte Kwikstaarten** werd de **Rouwkwikstaart** gezien op 5-3 (1) bij Hengstdijk (HB), 11-3, (1) AP (LB), 15-3 (1) bij Ossensisse (LB), 17-3 (2) AP (LB), 19-3 (1) TELM (BVB), 20-3 (2) TELH (HB), 24-3 (2) bij Sas van Gent (LB). Van de invasie van de **Pestvogel** was niet veel meer te merken. Toch nog 3 waarnemingen. Op 9-1 (1) bij Othene (PM), 23-1 (1) Zaamslag (TvD, BdM), 20-2 (1) Terneuzen (MC). De 1e **Boerenzwaluw** werd gemeld 18-3 (1) bij St Jansteen (SvdV), de 1e **Fitis** op 27-3 (1) bij Axel (LB) en de 1e **Rietzanger** (1) bij Zandberg (PM, JK). Ondanks

Foto: Cetti's Zanger- Bert van Broekhoven

de koude winter 2 waarnemingen van de **Cetti's Zanger** 14-1 (1) bij Sas v Gent (HC) en op 13-2 (1) bij TELM (BvB). Buiten het VLVS werd de **Baardman** alleen bij Zaamslag waargenomen op 29-3 (1) (HM, BV). De voor Zeeuws Vlaanderen zeldzame **Klapekster** liet zich op 3 plaatsen zien. Op 17-2 (1) bij Hulst (MB), 30-3 (1) bij GE (LB) en ook op 30-3 (1) bij TELM (HM, BVB). Een **Bonte Kraai** werd waargenomen bij Philippine (RR). De opvallende **Goudvink** was op 5-1 (1) aanwezig in het Clingse Bos (BV, IdH). De niet alledaagse **Appelvink** werd op de volgende plaatsen gezien: 9-1, (1) bij Hulst (AW), 19-3 (1) St. Jansteen (AW), 26-3 (2) bij Hulst (AW), 28-3 (1) Hulst (HB). Op ingezaaide akkerrandjes bij St Jansteen zag AW op 30-1 10 en op 18-2 4 **Geelgorzen**. In de periode 7-1 tot 8-3 waren daar ook tot maximaal 9 **Grauwe Gorzen** aanwezig. (Div wrns). Een 2e locatie TELH had tot maximaal 10 Grauwe Gorzen (HB, MC).

Exoten: De **Bahamapijlstaart** die eind vorig jaar op de spaarbekkens zat is op 2-1 (1) voor het laatst gezien (HC). 5 meldingen van Casarca: 13-1 (1) Zandberg (HB), 9-2 (1) GE (AW), 11-2 (1) Hulst (RU), 13-2 (1) en 14-2 (1) GE (LB). 2 **Kaneeltalingen** zijn op 26-3 gezien door HC bij de Lovenpolder. In VLVS zag MJ op 9-1 (1) **Kleine Canadese Gans**.

Hieronder volgen de namen van de mensen, van wie ik gegevens heb verwerkt in bovenstaande. De afkortingen zijn in de tekst verwerkt.

L. Bekaert (LB), M. Broeckaert (MBr), B. v. Broekhoven (BvB), H. Bun (HB), M. Buisse (MB), M. Capello (MC), H. Castelijns (HC), P. Dhaluin (PD), C. Emeleer (CE), R. Felix (RF), Y. v. Heese (IvH), I. d. Hartog (IdH), K. Hessel (KH), R. Joos (RJ), J. Labelij (JL), P. Maas (PM), P. Meininger (PMe), B. d. Maat (BdM), L. Smets (LS), T. Sparreboom (TS), J. Pintens (JP), R. Remijnse (RR) E. Roels (ER), W. d. Rouck (WdR), A. Stegeman (AS), L. Vanermen (LV), S. v. d. Veeken (SvdV), G. v. Vlierden (GvV), R. Uyyenbroeck (RU), B. Vroegindewij (BV), A. v. d. Wiel (AvdW), A. Wieland (AW).

Bert van Broekhoven

NL in beeld

NL in Beeld is een initiatief van de stichting Saxifraga, SOVON en de Vlinderstichting. Nog nooit eerder is ook maar een deel van een provincie fotografisch vastgelegd. Daarom heeft de stichting Saxifraga besloten om het project NL in Beeld te starten. De bedoeling is om van elk kilometerhok (36.000) in Nederland vier foto's (N,O,Z,W) te maken volgens een vaste methode. Door deze verzameling foto's kan iedereen vaststellen hoe het Nederlandse landschap er nu uit ziet. Als zo'n project over tien of twintig jaar wordt herhaald, zijn de veranderingen eenvoudig te analyseren. Alle foto's worden op de website geplaatst en

zijn voor iedereen toegankelijk en vrij te gebruiken. Het gaat hier om een groot project, dat alleen met de hulp van veel fotografen uitvoerbaar is. Fotografen is populairder dan ooit. Iedereen die een camera kan hanteren, kan aan dit project meedoen. Als fotografen zich uitgedaagd voelen om aan dit baanbrekende project mee te doen, kunnen zij zelf via de website www.nlinbeeld.org kilometerhokken claimen. Daarvoor klik je op het kopje aanmelden en volg je de instructies op de aanmeldpagina. Op de site staan ook een uitgebreide projectomschrijving en een handleiding. Daar zijn ook al de eerste resultaten te zien.

Foto van lezers

Foto: Henk de Winde- Grote Hermilijnvlinder

Slakkeninventarisatie Liniedijk e.o., oostelijk van Hulst

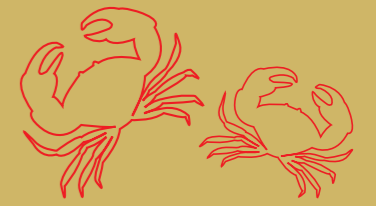

Foto: Liniedijk Hulst - Lucien Calle

Op 25-5-2010 bezocht de Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden de Liniedijk e.o. oostelijk van Hulst (km-hok 62-366), een gebied met een behoorlijke landschappelijke variatie. We hoopten dat zich dat ook zou uiten in de slakkenfauna. Het slakkenwerk werd ditmaal verricht door Jaap Woets en ondergetekende.

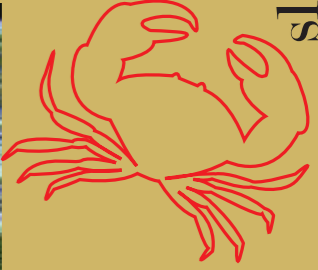
De locatie

De kruising Liniedijk/Koolstraat was het startpunt voor onze inventarisatie. Eerst werd een kort dijkstuk nabij de Koolstraat bekeken. Daar werd ook de nabijgelegen kreek de Moerschans bemonsterd. Vervolgens zijn we naar de stadsgracht aan de Zoutestraat bij de oostelijke stadspoort gegaan, en tenslotte werd meer zuidelijk in het kilometerhok de Berriekreek en de singel zuidelijk van de Clingeweg bekeken. Daarmee vond het meeste werk plaats in de Clingepolder, die in 1616 is bedijkt (Wilderom, 1973). Het is een vrij oude polder, met de Liniedijk als herkenbaar element uit de Tachtigjarige Oorlog. De kavelstructuur is modern, grootschalig. Het deel van de Liniedijk tussen Hulst en het voormalige fort Moerschans is aangelegd in 1645. Oostelijk van dit fort was al eerder een verbinding gelegd met fort Zandberg. De dijk staat bekend als de 'Linie van Communicatie ten oosten van Hulst' - (www.staatsspaanselinies.nl). Overal op de locatie hebben we zandige bodems aangetroffen, zonder schelpresten.

Een schematische bodemkaart van de PPD Zeeland laat zien dat het om kalkarm zand gaat, een kenmerk van de oude zandgronden, het dekzand. Tussen de bezochte plekken bij de Liniedijk en de Clingeweg ligt een stuk met kalkrijk zand, bedekt met een dikkere kleilaag, wat duidt op zee-afzettingen. Er zal dus op sommige plekken in ons excursiegebied sprake zijn van overgangen naar een kalkrijker bodemtype. Er is veel op vergraven stukken gekeken, waar het gissen is naar de herkomst en de aard van het bodemmateriaal. Ten aanzien van het oppervlaktewater moet rekening gehouden worden met enige zoutinvloed (Provincie Zeeland, 1993). Uit deze gegevens blijkt dat de locatie voor slakken niet altijd even gunstig is, kalkarme gronden en (zwak?) brak water zijn niet meteen de ideale plekken voor soortenrijke slakkenfauna's.

Op stap/Liniedijk

Bij de kruising Koolstraat-Liniedijk zijn we de inventarisatie gestart. De droge wegslootjes langs de Koolstraat toonden niet veel slakken. Op het zandige talud en de slootbodemplagen, verloren, enkel wat oude huisjes van behaarde slakken, een grote clausilia en een katuizerslak. Noordelijk langs de Liniedijk keken we bij het hekwerk van een nutsvoorziening. Daar was de vegetatie verdroogd of gespoten, en niet lang geleden was er houtige opslag verwijderd. Hier wederom oude huisjes van genoemde soorten, aangevuld met bruine

blinksak, boerenknoopje en grote glansslak. In dat totaal verdroogde milieu was niet veel te verwachten. Aan de andere kant van het pad, op het noordelijke talud van de Liniedijk, werden de meeste soorten wel levend gevonden. Alleen bij de behaarde slak en de kartuizerslak was het vergeefs zoeken naar levende exemplaren. Een brok beton op het talud gaf nieuws, gelet op het strooiselmonster dat na het verwijderen van de steen werd verzameld en uitgezocht. De levende grotere slakken wezen op een goede plek, wat ook bleek uit de verzamelde lilliputters geribde en scheve jachthorenslak, dwergpuntje, doorschijnende glasslak, glanzende agaathoren en kleine korfslak. De laatste was een verrassing, het was de eerste keer dat de Slakkenwerkgroep deze soort vond. Misschien strekt dat niet tot eer van de Slakkenwerkgroep; geruststellend is wel dat het om een zeldzame (zz) soort gaat (De Bruyne c.s., 2003).

Het zuidelijke talud bood weinig nieuws. In een grote holte, met resten van een stamvoet en enorme stukken (tonder?)zwam, zat een volwassen gewone tuinslak. Deze plek was een vochtige oase, die overigens niet druk bezocht werd door slakken. Aan de voet van dit talud lag een sloot, die grotendeels beschaduwde werd door de bomen op de dijk. Het vele gevallen blad maakte deze sloot niet meteen tot een ideaal slakkenoord. Jaap wist met moeite twee grote diepslakken en twee schijfhorens te vangen. De laatste zijn niet in het veld op soort benoemd en later vermengd geraakt met andere watervondsten. Op de oever van de sloot stonden bossen cyperzegge, riet en pitrus; de onbeschaduwde delen waren dicht bezet met riet. In die oeverbegroeiing kroop een gewone barnsteenslak.

Kreek de Moerschans

Zuidelijk, op enige afstand van de Liniedijk, ligt de Moerschans. Dit is een diepliggende kreek, die op deze locatie het karakter van een brede watergang heeft. Beneden langs de oever groeide wat riet, maar er waren ook kale stukken. Het water was verder zonder planten. Ik heb daar met een bakje wat slakken gevist vanonder een grote pitruspol. Zichtbaar waren enkele grote diepslakken en een bronblaashoren. Jaap ving verderop dezelfde soorten, met een visnet tussen en nabij oeverplanten. In de meegenomen bagger zaten verder vele kleine slakjes, te weten riempje, draaikolkschijfhoren, witte schijfhoren en platte pluimdrager.

Stadsgracht

Een volgende kansrijke plekkeek de stadsgracht. Met de auto zijn we naar de Zoutestraat gereden en hebben de gracht op twee plekken bemonsterd. In beide gevallen leverden het vissen met het net, het afschrappen van de beschoeiing en het opscheppen van bodemgruis geen slakken op. Op het eerste punt is vanaf een kale oever met beschoeiing gevist, het andere punt was een smalle rietzoom nabij de stadspoort. In het water waren geen ondergedoken waterplanten aanwezig. Op de oever zagen we geen landslakken kruipen, waarbij opgemerkt moet worden dat die 'quick scan' misschien iets te vluchtig was. Dat had alles te maken met het feit dat we voor de zoveelste maal een uitgedroogde, zandige bodem zagen, waar niet veel slakkenleven te verwachten was. En gek, ook op de vochtige grond nabij het water leek geen slak aanwezig.

Singel Clingeweg

Bij de Berriekreek, ten noorden van de Clingeweg, deden we opnieuw een vispoging. Ondergedoken waterplanten ontbraken. Jaap beoordeelde de opgeviste bagger als levenloos, in ieder geval zonder slakken. Hij wilde nog een vispoging in een rietvegetatie wagen, maar het leek me beter een kansrijker stuk op te zoeken. Dat was vlakbij, aan de zuidzijde van de Clingeweg, in het verbrede, westelijke eind van een singel. Het bleek hier een ander watermilieu dan de hiervoor behandelde kreken, die voor doorvoer van polderwater dienen. Dit water leek vrij van die invloed en hier groeide volop grof hoornblad onder de waterspiegel. Met het vissen van die planten kwamen ook slakjes mee. De diepslakken waren al bekend, maar dit water leverde aanvullend vele tractorwielletjes, twee vlakke schijfhorens en een oorvormige poelslak. Uit de oevervegetatie werd bij toeval een gewone barnsteenslak 'gevist', het tweede exemplaar op deze excursie. De tractorwielletjes in dit water behoren tot de forma nautileus; ze missen de grove ribben, waardoor de Nederlandse naam hier misleidend is.

Tot slot

Met 26 soorten is deze inventarisatie tot een redelijk succes geworden. Helaas werden 5 soorten slechts als leeg huisje gevonden, maar de versheid van de huisjes wijst op een actuele populatie. De opgespoorde slakkenfauna van dit kilometerhok kent geen Rode Lijstsoorten. Een enkele soort, de kleine korfslak, verdient als zeldzame soort

de aandacht. Hij leeft op niet al te vochtige, beboste plaatsen. De hoofdverspreiding ligt in de Hollandse binnenduinen; elders zijn verspreid wat waarnemingen gedaan (Gittenberger c.s., 1984).

De waterslakken van de Moerschans kunnen wijzen op brakke omstandigheden, zij het dat alleen de grote diepslak wat beter tegen zout kan. De andere soorten overschrijden de grens zwak brak/brak maar net. De grote diepslak is echter geen karakteristieke brakwatersoort. De singel langs de Clingeweg is hooguit zwak brak, omdat de vlakke schijfhoren slechts weinig zout verdraagt (Gittenberger c.s., 1998).

Literatuur:

- Bruyne, R.H. de, H. Wallbrink & A.W. Gmelig Meyling, 2003. - Bedreigde en verdwenen land- en zoetwatermollusken in Nederland

(Mollusca); basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. - Stichting European Invertebrate Survey-Nederland en Stichting ANEMOON. 88 pp.

- Gittenberger, E., W. Backhuys & Th.E.J. Ripken, 1984. Landslakken van Nederland. - KNNV. 184 pp.
- Gittenberger, E. & A.W. Janssen (red.), 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken. - Nederlandse Fauna 2. Naturalis, KNNV & EIS-Nederland, Leiden. 288 pp.
- Provincie Zeeland, 1993. Waterhuishoudingsplan 1993-1997. - Provincie Zeeland, Dir. Milieu en Waterstaat, Middelburg. 91 pp.
- Wilderom, M.H., 1973. Tussen Afsluitdammen en Deltadijken IV, Zeeuwsch-Vlaanderen. - Den Boer, Middelburg. 567 pp.

(Slakkenwerkgroep KNNV Afd. Bevelanden, rapport nr. 94, d.d. 26-5-2010).
Harry Raad

Soortenlijst mollusken Liniedijk e.o., Hulst (km-hok 62-366); inventarisatie 25-5-2010, Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden.

		levend	levend	dood	dood
		juv	ad	juv	ad
land: huisjesslakken					
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blinksak	1	1	1	1
<i>Balea biplicata</i>	Grote clausilia	8	5	11	3
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak		1	1	1
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren	1		1	
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	5	4	1	
<i>Helix aspersa</i>	Segrijnslak			1	
<i>Monacha cantiana</i>	Grote karthuizerslak			1	
<i>Oxychilus draparnaudi</i>	Grote glansslak	5		2	
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje	3		10	
<i>Succinea putris</i>	Gewone barnsteenslak	2			
<i>Trichia hispida</i>	Haarslak			2	2
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak	1			
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak				1
<i>Vertigo pusilla</i>	Kleine korfslak		1	1	
<i>Vittrina pellucida</i>	Doorschijnende glasslak			2	
land: naaktslakken					
<i>Arion hortensis s.l.</i>	Zwarte wegsak s.l.		1		
<i>Deroceras panormita</i>	Zuidelijke akkerslak	1			
water: huisjesslakken					
<i>Anisus vortex</i>	Draaikolkschijfhoren	3	1		
<i>Bathyomphalus contor-</i>	Riempje	1			
<i>Bithynia tentaculata</i>	Grote diepslak	18	10		
<i>Gyraulus albus</i>	Witte schijfhoren	4	3		
<i>Gyraulus crista</i>	Tractorwielletje	12	2	2	
<i>Hippeutis complanatus</i>	Vlakke schijfhoren	2			
<i>Physa fontinalis</i>	Bron-blaashoren	1	1	1	
<i>Radix auricularia</i>	Oorvormige poelslak	1			
<i>Valvata cristata</i>	Platte pluimdrager	11	3	2	

Zeeuwse Vogelaarsdag - 20 - 11 - 2010

Foto: Bert van Broekhoven - 1e stop : Kop van Ossenis

Vandaag is het aan de Steltkluut om de Zeeuwse Vogelaarsdag tot een succes te maken. In de ochtend worden Oost Zeeuws-Vlaanderen (olv Alex Wieland) bezocht en in de middag Belgisch Vlaanderen (olv Walter v Kerkhoven). Als afsluiting is gekozen voor een slaaplaatstelling Kiekendieven in Saeftinghe (olv Henk Castelijns).

Het startpunt van de dag is het Bijenteelstation in Ossenis. We worden we verwelkomd met koffie en koffiekoeken. Na het openingswoord van Alex Wieland (voorzitter van de Vogelwerkgroep Steltkluut) en het uitreiken van de routekaartjes gaat de groep van 60 mensen in een colonne van 26 auto's op weg naar de eerste stopplaats "de Kop van Ossenis". Mijn mond valt even van verbazing open als ik die telescopen te voorschijn zie komen uit de kofferbakken welke allen op een rij worden opgesteld. Kom ik aan met mijn Swift Audubon van 25 jaar oud. Er zijn veel vogels aanwezig met als uitschieters een groep van meer dan 500 Goudplevieren, 1 Zwarte Zee-eend en op het moment dat we aanstalten maken om verder te gaan een overvliegende Slechtvalk. Op deze 1e plaats scoren we al 46 soorten.

De 2e stop is de Putting bij Hengstdijk. Daar valt het tegen, de boeren zijn op het land aan het werk. Dat heeft zichtbaar invloed op de aanwezigheid van de vogels. De teleurstelling van de Putting wordt gecompenseerd door de vogels die we te zien krijgen bij ons rondje rondom de kreek "de Vogel". We komen uiteindelijk aan bij de laatste stopplaats van de ochtend, het gemaal Paal. Als afsluiting van het ochtendgedeelte wordt in het cafe "Het zicht der Schelde" in Paal de lunch genuttigd. Hier wordt ons soep en brood aan-

geboden en natuurlijk een sanitaire mogelijkheid. Walter reikt de routekaart voor de middag uit. Oeps, er wordt geroepen dat er een Zearend is waargenomen. Dit lijkt het gewenste effect te hebben. Iedereen gaat snel naar buiten en het middagedeelte kan van start gaan.

Aangekomen bij de eerste stop "Drijdijk" valt bij menigeen de mond open. Er zijn hier heel veel vogels te zien. Deze nieuwe natuurgebieden zijn die nog niet zo lang geleden aangelegd. En er komen er nog bij. Dit belooft veel goeds voor de toekomst als op korte tijd hier na al zo veel vogels aanwezig zijn. Menigeen probeert een schatting te maken van een enorme wolk Kievieten, de hoogste score kwam op 4500 stuks. Verder veel ganzen en ook hier een Slechtvalk.

We gaan weer verder naar het volgende gebied "Putten-West". Ook hier een mooi uitzicht aan beide kanten van de weg, en weer veel vogels. Uiteindelijk komen we bij de laatste stopplaats "Doelpolder-Noord". Hier is niet zoveel te zien. Plots wordt geroepen "uitkijken, een auto", maar de auto stopt bij ons. De chauffeur verteld ons dat een klein stukje verderop een Dwerggans tussen een groep Kolganzen zit en dat nog iets verder de weg af twee Koereigers bij de koeien in het veld staan. De Koereigers hebben we gevonden en waren duidelijke zichtbaar. Voor mij de eerste waarneming van deze vogel. Sommige hebben ook de Dwerggans gezien, ik niet.

We moeten verder want ons wacht nog de slaaplaatstelling van de Kiekendief in Saeftinghe. Helaas ging het hier mis. We zijn de laatste auto en raken de aansluiting kwijt met de rest en weten niet waar we naar toe moesten

voor de slaaplaatstelling. We zijn toen maar gaan posten bij Kruispolder-haven. We hebben 1 overvliegende Bruine Kiekendief en een Lepelaar gezien. Onze teller bleef op 0.

In Emmadorp staat ons avondmaal te wachten. Resultaat van de slaaplaatstelling was 8 Blauwe- en 86 Bruine Kiekendieven. Na eerst een lekkere trappist genomen te hebben, wordt het eten voorgeschoteld. Een beetje vreemd, maar achteraf wel leuk, waren de tafels ingedeeld per menu. Was toch even vreemd voor de koppels of mensen uit dezelfde streek

die een verschillend menu gekozen hadden. Ik heb maar verteld dat dit hier heel gewoon is (Bourgondisch). Iedereen die bij ons aan tafel zat vond het toch wel een leuk idee. Op deze manier kom je nog eens met andere mensen aan de praat. Rond 21.00 uur zijn we voldaan naar huis gegaan. Het was een heerlijke dag met mooi weer, veel vogels (92 soorten), mooie gebieden en een goede organisatie.

Als afsluiting van dit verslag wil we de organisatie dan ook zeer bedanken voor deze mooie dag.

Hans en Bernadette Molenaar

BMP Margarethapolder 2010

Ook dit jaar, al weer voor de derde keer hebben de tellers (Bram Vroegindewij, Bert van Broekhoven, Carlo Emeleer en Cor Sol) een Broedvogel Monitoring Project gedaan in de Margarethapolder.

Zoals u weet heeft een BMP alleen nut als deze over vele jaren wordt uitgevoerd, om voldoende wetenschappelijk materiaal te verzamelen. Zoals het er nu naar uitziet zullen we dat ook nog vele jaren blijven doen, misschien in andere samenstellingen, maar we gaan door.

De geschiedenis van het gebied heeft u al in eerdere uitgaven kunnen lezen. Als u die informatie zou hebben gemist en toch wel graag wilt hebben, kijk dan eens op de site www.deltabirding.nl.

Het BMP- rapport dat hier jaarlijks over wordt gemaakt is in eerste instantie bedoeld voor SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogel Onderzoek Nederland) en Staatsbosbeheer. Als u er in geïnteresseerd bent, stuur dan even een mailtje met uw wens naar bertusb@zeelandnet.nl en u ontvangt een pdf versie via email.

SOVON verzamelt en verwerkt alle informatie over vogels binnen Nederland op een wetenschappelijke manier. Daardoor komt heel veel nuttig materiaal beschikbaar voor allerlei instanties, die daar dan weer hun beleid op af kunnen stemmen, waarvan wij dan weer hopen dat het de vogelstand ten goede komt.

Staatsbosbeheer is de beheerder van de Margarethapolder en kan dus van deze gegevens gebruik kunnen maken om hun beheer te verbeteren.

Omdat wij het onderzoek dit jaar dus voor de derde maal hebben uitgevoerd beschikken we nu ook al een klein beetje over vergelij-

kingsmateriaal. U zult begrijpen dat pas na vele jaren een goed beeld ontstaat over hoe de vogelstand zich in de Margarethapolder ontwikkelt. Toch zien we al wel verschillen met vorige jaren (zie de bijgaande tabellen). Er zijn t.o.v. vorige jaren enkele soorten niet meer waargenomen en zijn er andere soorten bijgekomen, gelukkig blijft het aantal soorten, ondanks wat wijzigingen, toch redelijk constant. Maar wij blijven hopen op uitbreiding met soorten als Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw en Plevieren.

Als u de Margarethapolder eens wilt bezoeken krijgt u hiervoor volop de gelegenheid. Staatsbosbeheer houdt regelmatig interessante excursies, omdat het gebied uiteraard normaal niet vrij toegankelijk is.

Ook wij als tellers krijgen speciaal toestemming om voor de BMP het gebied te mogen betreden.

Wij voerden dit jaar de tellingen uit op zeven teldagen, van 20 maart tot 12 juni, telkens met maximaal 3 tellers in wisselende samenstelling. Vanaf zonsopgang twee-en-een-half à drie uur, en telkens keerden we dan weer met een tevreden gevoel huiswaarts. Want echt, de Margarethapolder wordt langzaam aan een prachtig vogelrijk gebied waar iedereen van kan genieten.

Als u denkt voldoende vogelkennis te hebben, zeker van de geluiden, neem dan eens contact met ons op. We kunnen best nog wel een paar tellers gebruiken. We zullen dan de indeling van de tellers per ronde aanpassen; we gaan namelijk nooit met meer dan drie tellers het gebied in, om de rust zoveel mogelijk te behouden.

Horen we wat van u?

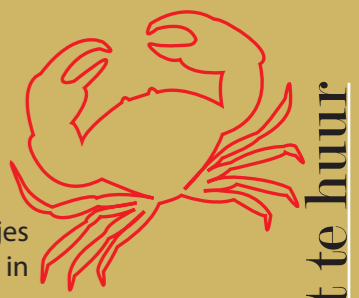
Cor Sol

Excursies, wandelingen, fietstochten

juni	Steltkluut	<p>Vrijdag 24 juni: Een wandeling door het kleinschalig landschap van St Jansteen <i>Tijd:</i> 19.00 uur (duur circa 2-3 uur) <i>Verzamelpplaats:</i> bij slagboom op het einde van de Heerstraat te Sint Jansteen <i>Contact:</i> Alex Wieland 06-123 521 69 of apwieland01@hetnet.nl <i>Let op:</i> excursie is exclusief voor leden van De Steltkluut. We maken een tocht door het kleinschalige landschap in het waterwingebied St Jansteen. Recent zijn maatregelen uitgevoerd die kenmerkend zijn voor dit landschap van een eeuw geleden. De wandeling gaat door een collectieboomgaard van oude fruitrassen en we bezoeken de akkers die zijn ingericht zoals de situatie 100 jaar geleden was. Hier worden ook de graangewassen uit die tijd verbouwd. We zullen onder andere Sint Jansrogge, vierrijige wintergerst, spelt en evie tegen komen. Een goede kans dat we ook enkele van de hierbij behorende akkeronkruiden tegenkomen. Het overige deel van de wandeling gaat langs de vagen waar vroeger het vlas werd gerooit en waar mooie solitaire bomen staan.</p>
	Stekkerfjes + Tussengaalen	<p>Zaterdag 25 en zondag 26 juni: Kamp: op zoek naar muizen, vleermuizen en andere nachtdieren <i>Tijd:</i> 19.00u <i>Plaats:</i> Kruisdreef 1, Zuiddorpe <i>Contact:</i> Anja van der Giesen, 0115-617524 of vinkegiessen@tele2.nl <i>Meenemen:</i> tent, slaapzak, eten en drinken voor 't ontbijt, warme kleding voor 's nachts, lange broek, laarzen of dichte schoenen i.v.m. brandnetels en bramen, zaklamp. <i>Let op:</i> Alleen voor leden. Er kunnen maximaal 25 kinderen mee. In een prachtig bos met verschillende soorten bomen, mogen we dit keer onze tenten opslaan. Valletjes worden gezet om muizen te vangen, maar we gaan ook vleermuizen luisteren en nachtvinders lokken met heerlijke fruitstroop.</p>
aug.	Tussengaalen	<p>Zaterdag 26 augustus: Nacht van de Vleermuis <i>Tijd:</i> 21.00u <i>Plaats:</i> St. Jansteen. Verzamelen bij het pompegebouw aan de Heerstraat aan het begin van het bos. <i>Contact:</i> Lucien Calle, 0115-617416 of lucalle@zeelandnet.nl <i>Let op:</i> alleen voor Tussengaaien. Deze avond gaan we kijken hoe de verschillende soorten vleermuizen gebruik maken van de diverse elementen in het bos. We nemen een kijkje bij de waterpartijen, langs bosranden, akkers en veldjes.</p>
september	Insecten/ Vlinder werkgroep.	<p>Vrijdag 2 september: 7e Nationale Nachtvindernacht <i>Tijd:</i> 20.30 tot 1.00u <i>Plaats:</i> Pastoor Willemsstraat 5, 4586AJ Lamswaarde <i>Contact:</i> Joop de Bakker, 0114-690482 of jdbakker@zeelandnet.nl In heel Nederland is er dan aandacht voor de schonen van de nacht. In Oost Zeeuws-Vlaanderen kunnen nachtvindervlinders terecht bij Joop de Bakker te Lamswaarde. Met een speciale lamp worden nachtvinders gevangen en op naam gebracht. Zittend op het terras kunt u het schouwspel bewonderen.</p>
	Stekkerfjes + Tussengaalen	<p>Zaterdag 3 september: Saeftinghe <i>Tijd:</i> 13.00 tot 15.00u <i>Plaats:</i> Bezoekerscentrum Saeftinghe, Emmadorp <i>Contact:</i> Marijon Spruyt, 0114-314280 of marjons@hetnet.nl <i>Meenemen:</i> Trek oude schoenen aan, die vies mogen worden. Neem eten en drinken mee en droge kleren voor als we terugkomen uit het schor. Zeedruiven, garnalen en krabben vangen, glibberen en glijden in de modder en over geulities springen. Als het goed weer is kunnen we zelfs nog even zwemmen.</p>
	Steltkluut	<p>Zondag 18 september: Natuur en cultuur te Zwartenhoek <i>Tijd:</i> 10.00 tot 12.00u <i>Plaats:</i> verzamelen bij de Batterij Zwartenhoek nabij Westdorpe <i>Contact:</i> Marc Buijs 0114-370244 of mbuise@zeelandnet.nl Wandeling in de nieuw aangelegde natuur nabij het kassencomplex Smidschorre waar men heeft geprobeerd natuur en historie harmonieus te doen samen gaan. Bovendien kan een kijkje worden genomen bij de onlangs gerestaureerde inundatie sluis de Zwartenhoekse zeesluis en is er een fraai uitzicht vanaf de nieuw opgeworpen verdedigingswerken van de batterij.</p>
	Stekkerfjes	<p>Zondag 25 september: Diersporen <i>Tijd:</i> 10.30u <i>Plaats:</i> Braakman Noord, verzamelen aan de Braakmanweg, bij het hek aan het eind van de weg. Je kunt de Braakmanweg bereiken vanaf de N61, de afslag na de camping richting het noorden. Samen rijden vanaf Terneuzen kan in overleg. <i>Contact:</i> Hanneke Smulders, 0115-608699 of HannekeSmulders@wxs.nl <i>Meenemen:</i> plastic zakje. Neem je speurneus maar mee, want we gaan op zoek naar alles wat dieren hebben achtergelaten: veren, haren, pootafdrukken, knabbsporen. Aan die sporen kunnen wij zien welke dieren er allemaal leven in het bos. Van het mooiste pootspoor, maken we een afdruk van gips.</p>
	Tussengaalen	<p>Zondag 25 september: Waterbeestjes <i>Tijd:</i> 10.30u <i>Plaats:</i> Weilandje aan de Waterstraat te Hulst. We verzamelen langs de weg. <i>Contact:</i> Lucien Calle, 0115-617416 of lucalle@zeelandnet.nl <i>Let op:</i> alleen voor Tussengaaien. <i>Meenemen:</i> waternetje, potjes, zoekkaart of natuurgids, loep Heb je wel eens van een slootsigaar gehoord? Of een staafwants, schaatsenrijdertje, vijverloper of bootsmannetje? Nee? Dan moet je zeker mee. We gaan op zoek naar waterbeestjes en zullen ongetwijfeld een aantal leuke diertjes te pakken krijgen.</p>

deze pagina is leeg vanwege het layout, omdat het Stekkertje met een rechte pagina begint- is alleen bij de opmaak niet in het boekje

Insectenflat gebouwd in Clinge

flat te huur

Met 7 kinderen hebben we zaterdag 21 mei op een warm zonnig plekje in de prachtige vlindertuin in Clinge een echte flat gebouwd voor bijen, wespen en de egel.

We beginnen met de planten en struikjes weg te halen op de plaats waar wij de toren willen bouwen. Een omgekeerde bloempot met een gat aan de zijkant wordt een schuilplaats voor een egel en daarop stapelen we verder met bakstenen en houtblokken. In de gaatjes in de bakstenen en in de houtblokken, waarin gaatjes zijn geboord, kunnen de insecten hun eitjes leggen en dichtmetselen. In de vele kieren en ingebouwde potjes kunnen ze ook overwinteren. De flat hebben we afgedekt met riet en bamboe. In die holle stengeltjes kunnen de insecten ook weer nestelen. De takjes van de vlinderstruik en de vlierbes, waarmee we gaten hebben gevuld, zijn zacht vanbinnen. Zo zacht dat de knagers onder de insecten daar zelf holletjes in kunnen maken en ook kunnen ze het weg-

geknaagde hout gebruiken om de gaatjes dicht te metselen. Dat is goed geregeld in de natuur!

Marjon leerde ons hoe we zweefvliegen van bijen kunnen onderscheiden, iets wat vogels niet weten! Dus die bijenkleuren vormen een goede bescherming.

Met insectenzuigers hebben we verschillende insecten goed van dichtbij kunnen bekijken. Je zuigt met je mond aan de ene kant, via een ander slangetje bij het insect en veroorzaakt een onderdruk. Zo belandt het in het potje wat tussen de beide slangetjes zit. Sommige insecten zaten onder het stuifmeel, helemaal geel die achterpoten en de buik.

Kom maar eens kijken om te zien hoeveel gaatjes er inmiddels dichtgesmeerd zijn en of je al een egeltje ziet scharrelen door de tuin!

Anja van der Giessen en Hanneke Smulders

Foto's: Anja van der Giessen - Samen insectenflat bouwen

2011

't Stekkertje

Brem

Foto: Bloeiende bremstruik - Lucien Calle

Ben je wel eens in het voorjaar op de hei geweest? Dan heb je vast wel eens die gele struiken zien bloeien. Het zijn brem struiken. De brem is familie van de erwt, de boon, en peultjes. Het is een hoge plant, soms wel twee en een halve meter. De takken zijn het hele jaar door groen en ze hebben maar weinig bladeren. Het lijken net stekelstruiken van een afstand.

Als de brem bloeit is de hele struik goudgeel gekleurd door de vele bloemen. Wie ze van dichtbij bekijkt zal ontdekken dat er open en dichte bloemen zijn. Pas als een insect (bv. een hommelm) de bloem heeft bezocht, zijn de bloemen open.

Foto: Een open bloem - Lucien Calle

Het honingmerk zit op het grootste kroonblad, dat de vlag wordt genoemd. Deze vlag is voor insecten nog opvallender dan voor ons. Hij reflecteert ultraviolet licht, terwijl het honingmerk dit niet doet. Daardoor kunnen de insecten de bloemen goed zien. Als een hommelm op de bloem zit, zakken door het gewicht de onderste bloemblaadjes

Foto: Honingmerk op bovenste kroonblad - Lucien Calle

(de zwaarden) naar beneden en springt de 'kiel' open. En dan gebeurt er iets grappigs. De meeldraden en de stempel schieten plotseling achter de hommelm langs omhoog en slaan met een klap tegen de rug. De meeldraden bepoederen het harige lijf met stuifmeel. Van de korte klap trekt de hommelm zich niets aan. Het gaat om de nectar in de bloem en daar is hij druk mee bezig. Alleen zware insecten kunnen ervoor zorgen dat de stempel en meeldraden omhoog klappen. De bloem blijft nu open. De restjes stuifmeel zijn voor zweefvliegen, kevers en kleine bijensoorten.

Een brem struik krijgt vruchten. De zaadjes zitten in zwarte peultjes van 3 á 4 cm lang en 1 cm breed. Wanneer ze rijp zijn, scheuren ze open en worden de zaden rondgestrooid over de grond. Er komen vooral mieren op af. Op de zaadjes zit namelijk een vettig groeiseltje en daar zijn ze verzot op. De mieren versjouden de zaadjes naar alle windrichtingen, knagen er het vetlichaampje af en laten daarna het zaadje achter: het begin van een nieuwe bremstruik!

In Frankrijk worden de knoppen van de brem ingelegd in het zuur, de zgn. 'kappertjes'. Die kun je door de salade of op de pizza doen en dus opeten! In de Middeleeuwen werd brem beschouwd als een goede bescherming tegen hekserij. Dat niet alleen. Brem bewees ook goede diensten bij het schoonhouden van het huis. De takken werden gebruikt als bezem. Vandaar de Engelse volksnaam voor deze plant: broom, wat bezem betekent.

Anja van der Giessen

Boerenzwaluw (Hirundo rustica)

Even voorstellen...

Foto: Boerenzwaluw - Edward Neve

Glanzend blauwzwart van boven, een roomkleurige borst en een karmijnrode kin en voorhoofd. Dat zijn de kenmerken van de boerenzwaluw. De staart is diep gevorkt. Hoe langer de staartveren van het mannetje, hoe aantrekkelijker hij is voor de vrouwtjes. Een lange staart staat blijkbaar voor een goede conditie. En dat terwijl zo'n lange staart niet eens handig is bij het vliegen. Om nog maar te zwijgen van de pakkans bij roofvogels. Boerenzwaluwen zijn echte luchtacrobaten: ze scheren als een mes door het luchtruim. De boerenzwaluw weegt ongeveer twintig gram (dat is net zo zwaar als een potloodgum) en haalt met gemak een vliegsnelheid van 50 km/u. Het is de enige Nederlandse vogel die graag binnen zingt. De boerenzwaluw kwettert, met prachtige trillers. Ze zijn ronduit gezellig.

Enorme eetlust

De boerenzwaluw vangt in de lucht enorm veel kleine vliegende insecten, van kleine mugges tot de dikste vliegen. Bij een nest met vijf jongen worden per dag wel 6.000 insecten aangevoerd. In een zomer met twee legfels vangt een zwaluwpaar ongeveer één miljoen insecten. Boerenzwaluwen zijn kampioen insectenverdelger, daar kan geen spuitbus tegenop. Om te drinken vliegen ze vlak boven het wateroppervlak en steken af en toe hun snavel in het water.

Wereldreiziger

Eén zwaluw maakt nog geen zomer zegt men altijd. Maar als de eerste boerenzwaluwen in maart in ons land arriveren, dan ontstaan bij velen de voorjaarskriebels. Ze komen van hun winterverblijf in Afrika. En ze hebben een driedaagse uitputtende reis door de Sahara doorstaan. Is dat geen wereldprestatie? De zwaluwen die bij ons broeden, eten alleen insecten. Die zijn hier in de winter niet te

vinden. Dus verzamelen de boerenzwaluwen zich in de herfst in grote groepen voor de lange reis, eten zich vol met insecten en vliegen dan weer naar Afrika. Na duizenden kilometers heen en weer terug uit Afrika, keren oudervogels vaak terug naar het nest van het jaar daarvoor. Even fatsoeneren en broeden maar weer.

Geen plek onder de zon...

Foto: Nest Boerenzwaluw - Rudie Geus

Boerenzwaluwen broeden op beschutte, vaak donkere plekken. Veestallen en boerenschuren zijn favoriet. Een nest vlakbij het vee, met volop vliegen in de buurt, is ideaal. Ze broeden ook wel onder bruggen en afdakjes. De nesten worden gemaakt van klei, modder of leem met strootjes als wapening en speeksel als lijm. Daarvan wordt een kommetje gemaakt aan een muur of op een rand gemetseld. De binnenkant van het nest wordt bedekt met gras en donsveertjes. Nesten worden het liefst hoog gemaakt zodat rovers er niet bij kunnen. De vogels nestelen van half mei tot uiterlijk half september. In die periode wordt meestal twee keer een legsel van drie tot zes eieren gelegd. Dat hangt af van de hoeveelheid voedsel die beschikbaar is. Het duurt twee weken voordat de eieren uitkomen. De jongen vliegen uit tussen 20 en 24 dagen na uitkomen.

Rode Lijst

Van alle soorten dieren in ons land, die het moeilijk hebben om te overleven, is een lijst gemaakt: de Rode lijst. Ook de boerenzwaluw staat op die lijst. En dat terwijl deze vogel vroeger heel veel voor kwam. De laatste 40 jaar gaat het niet goed met de boerenzwaluw. Er zijn al veel dingen geprobeerd om het dier te helpen. Waarom het zo slecht gaat met de boerenzwaluw is niet bekend. Daarom is 2011 uitgeroepen tot het jaar van de Boerenzwaluw. Een jaar waarin we meer te weten

Foto: Boerenzwaluw in schuur - Rüdige Geus

willen komen om de soort echt goed te kunnen beschermen. En daar waar het kan, alvast maatregelen nemen, die de boerenzwaluw helpen.

Zelf zwaluwen helpen?

Woon je zelf in de polder of op de buiten? Verwelkom de boerenzwaluw dan met open deuren! Bied ze nestruinte in stal of schuur. En hang eventueel wat kunstnesten van Vogelbescherming op. In de brochure "Acrobaat op het erf", die je kunt bestellen bij Vogelbescherming, lees je wat je allemaal kunt doen om de boerenzwaluw te helpen.

Annemarie Murre

Op zoek naar nectar

Bijen halen honing uit bloemen. Dat zegt iedereen. Toch is dat fout. Bijen halen helemaal geen honing, maar nectar. Dat is een dunne zoete vloeistof, die ze met hun tong uit een bloem zuigen. De bijen maken van nectar honing. Dat gebeurt in hun maag en in de bijenkast. Als de nectar wordt ingedikt, ontstaat er pas honing.

Niet alleen bijen halen nectar uit bloemen. Je hebt vast wel eens een vlinder op een bloem zien zitten. Als je de vlinder van heel dichtbij bekijkt, zie je dat hij een lange gladde tong in de bloem steekt. En heb je al eens hommels gezien? Ook die halen nectar uit de bloemen.

Foto: Honingmerk bij Brem - Lucien Calle

Niet alle bloemen hebben nectar. Alleen bloemen die insecten nodig hebben voor de bestuiving hebben nectar. Andere bloemen niet. Hoe weet een insect nou of er nectar in een bloem zit of niet? Weet jij dat? Bij de witte dovenetel, kun je de nectar goed proeven. Trek maar eens een wit bloemetje af en zuig maar eens aan de onderkant. Het smaakt heerlijk zoet.

Sommige bloemen hebben een honingmerk. De nectar zit dan vaak diep verstopt. Een honingmerk bestaat uit figuurtjes of stipjes op de bloemblaadjes. Ze gaan in de bloem en wijzen zo insecten de weg naar de nectar. Bij vingerhoedskruid kun je dat heel goed zien. Kijk maar eens naar verschillende bloemen. Zie je een honingmerk?

Foto: Lange bloem van Witte dovenetel - Sandra Dobbelaar

Insecten halen nectar helemaal onderuit de bloem. Bij platte bloemen, zoals een madeliefje of paardebloem is dat geen probleem. Maar wat als je zo'n lange dunnen boom hebt zoals bij klaver! Dan wordt het moeilijker om bij de nectar te komen. En dan heb je ook nog echte lange bloemen, zoals dovenetels. Bijen kunnen daar niet meer bij komen, maar vlinders wel. Die hebben een heel lange, opgerolde tong.

Hommels hebben nog een andere manier ontdekt om bij de nectar te komen. Ze bijten gewoon een gaatje onderin de bloem en steken daar hun tong door heen. Hommels zijn dus inbrekers. Kijk maar eens naar verschillende soorten bloemen of er een gaatje in zit aan de zijkant

Foto: Hommel breekt in - Lucien Calle

Bloemen die insecten willen lokken, hebben vaak vrolijke kleuren. Meestal ruiken ze ook lekker. Dat is niet zomaar. Die heldere kleuren en lekker geurtjes trekken insecten aan. Insecten kunnen dus goed zien en ruiken. Een uitgebloeide bloem heeft geen nectar. Hij ruikt ook niet meer en zijn kleuren zijn minder mooi.

Een insect ziet een bloem anders dan wij. Hij ziet heel andere kleuren, kleuren die voor ons niet te zien zijn. Ben je al eens in een discotheek geweest? Dan heb je misschien wel die rare lilapaarse lamp gezien. Die geven een heel vreemd soort licht, waardoor alle kleuren veranderen. Je tanden lijken dan paars, je rode trui lijkt groen. Zo ongeveer zien insecten de kleuren.

Buiten in de natuur is bijna alles groen en bruin, behalve de bloemen. De meeste bloemen zijn maar klein. Van een afstand vallen ze niet meer op, ondanks hun mooie kleuren. Hoe ziet een insect de natuur? Alle groene en bruine kleuren zijn voor hem een grote grijze massa, maar een bloem ziet hij veel beter dan wij. Die bloem heeft voor hem heel andere kleuren. Daardoor valt een bloem voor hem meer op. Misschien wel net zo duidelijk als een ster in de nacht!

Insecten zien witte kleuren vaak als blauw. Een groen grasveld met madeliefjes ziet een bij als een grijze vlakke met blauwe sterretjes. Daardoor kan een bij heel makkelijk bloemen vinden. En dat is best handig als je boven een grasveld vliegt.

Zelf aan de slag

Foto: Platte bloem bij Boterbloem - Sandra Dobbelaar

Weet je in de buurt een veldje met veel bloemen? Hoe meer verschillende bloemen hoe beter.

Op een dag met veel zon en weinig wind, ga je kijken of je insecten kunt zien. Bijen, vlinders, hommels en misschien zie je ook wel andere insecten zoals zweefvliegen. Zodra er eentje op een bloem gaat zitten, probeer je heel voorzichtig dichterbij te komen. Dit moet je echt heel voorzichtig doen, dat zul je wel merken! Beweeg je heel langzaam. Een insecten oog kan alleen snelle bewegingen goed zien, langzame niet. Nog een tip: zorg er voor dat je schaduw nooit op het insect valt. Je probeert nu goed te zien wat het beestje op de bloem doet. Kun je zijn tong zien? Graaft het diertje in de bloem of steekt hij alleen zijn kop er in? Zie je ook wit of geel poeder op zijn kop zitten? Dat is stuifmeel. Als het beestje naar de volgende bloem vliegt, is dat dan dezelfde soort? Probeer dezelfde dingen ook eens bij een ander insect waar te nemen.

Sandra Dobbelaar

Een paradijsje in Frankrijk

Het zal je maar gebeuren dat je in de tuin zit en er komt een hop langs gevlogen, dat je iets tussen de bladeren hoort ritselen en er komt een smaragdhagedis om de hoek kijken of dat de ene na de andere veldparelmoervlinder een bezoekje komt brengen. Dit is het geval in een tuin in Frankrijk waar ik in de meivakantie te gast was. Een ongekend mooi plekje, een huis wat voor de helft uit rots bestaat en door de tuin stroomt een klein beekje dat in de winter zomaar tot in de woonkamer kan komen. In de achtertuin komt een paar keer per dag een twaalftal koeien drinken.

Het is een waar genoegen om hier te gast te mogen zijn, elk dagdeel kent zijn eigen natuurpracht. Bij zonsopkomst wordt ik gewekt door een heel orkest aan vogelsoorten, onder leiding van een paar merels. Al snel voegen ook de veldkrekels zich tot de groep gevolgd door de kikkers, zij zullen zich tot laat in de avond laten horen. Alles bij elkaar vormt dit een enorme geluid waar toch rust en harmonie uit voort vloeit. Met het warmer worden van de dag worden de vlinders actief, veldparelmoervlinder, sint-jacobsvlinder, oranjetipje en boterbloempje zijn hier in grote getale aanwezig en met regelmaat komt er een koninginnenpage langs gevlogen. Op het heetst van de dag lijken ook de dieren siësta te houden, echter schijn bedriegt. Het is haast niet mogelijk een stap te zetten zonder dat er een hagedis weg schiet. Zij weten de warmte nog te waarderen. Dan danst er een grote schaduw door het weiland, en hun roep verraadt ze. Een tweetal buizerds cirkelt hoog in de lucht. Er voegt zich een derde vogel aan het schouwspel toe, na lang turen tegen de felle zon in blijkt dit een

torenvalk te zijn die hun aanwezigheid niet kan waarderen.

Plots wordt alle rust verstoord, met een enorm gezoem komt er een gigantisch insect aangevlogen. Ik probeer maar zo snel mogelijk dekking te zoeken voor deze brute verschijning. Een hoornaar, "slechts" twee keer zo groot als de wespen die wij hier in Nederland kennen. Toch is deze angst enigszins onterecht, de hoornaar is beduidend minder agressief als onze wespen en laat zich fraai fotograferen.

Ook de wilde planten, (on)kruiden, zijn goed vertegenwoordigd, stinkende gouwe bloeit haast op elke hoek en langs de beek staat het vol met fluitenkruid. De wei kleurt geel van de verschillende soorten boterbloemen. Voor de paarse schubwortel ben ik net te laat, die is al ver uitgebloeid. Als afrastering

worden hier nog hagen gebruikt in plaats van saai prikkeldraad. Meidoorn en sleedoorn vormen het grootste deel. Aangevuld met brem, gaspeldoorn en wilde roos. Dichterbij lijkt de hele haag te zoemen, de gele bloemen van de brem zijn in trek bij de bijen en hommels en het is een waar eldorado voor de insecten. Het fluitenkruid wat aan de randen groeit heeft zowat een rode gloed over zich van parende pyjamawantsen.

Mijn oog valt op een schim die door een eik lijkt te zweven. Van tak tot tak springt een eekhoorn die zich niets lijkt aan te trekken van mijn aanwezigheid.

Met het invallen van de schemering ontwaakt

een hele nieuwe groep dieren. Zittend op een steen aan de beek bewonder ik een viertal vleermuizen die aan het jagen zijn. Als toetje wordt ik tot twee keer toe getraakteerd op een bosuil die op slechts enkele meters passeert en vervolgens in een boom gaat zitten roepen, hij neemt het op tegen een koekoek die bijna heel de vakantie van zich liet horen.

Het moge duidelijk zijn, ik heb een prachtige vakantie gehad en genoten van al het moois wat hier te zien valt. Een plekje om absoluut zuinig op te zijn. Ik verheug me al op mijn volgende bezoek.

Bas de Maat

Dieren in de avondschemering

Op vrijdagavond 15 april zijn we met 16 kinderen, verdeeld over 2 groepjes, een schemerwandeling gaan maken bij het Groot Eiland. Groepje 1 ging met gaai Bas van der Maas op stap en begon op het Klein Eiland. We hebben veel nesten van gewone reigers gezien hoog in de boom. En zelfs de zeldzame Kleine Zilverreiger. Die had al jongen. Ze riepen hard om eten. Met onze verrekijkers en zelfs met het blote oog hebben we ruim 10 reeën gezien. We waren best stil, maar muistil, dat gaat natuurlijk niet. Als ze ons in de gaten hadden, renden ze met grote sprongen naar een meer beschutte plek. Verschillende hoefafdrukken hebben we ook gevonden en botjes van een haas. Vanaf de uitkijktoren konden we de reeën op het Groot Eiland rustig zien grazen. Grauwe en Canadese ganzen waren er volop, en berg-eenden.

Toen we terugkwamen bij de verzamelplaats waren er jagers, die op ganzen aan het jagen waren. En die schoten nog raak ook! Er vielen zomaar ganzen uit de lucht!! Geen fijn gezicht.

Groepje 2 ging met gaai Bas de Maat mee en die begonnen met de uitkijktoren te beklimmen. Gelukkig had Hanneke een trapje bij, zodat de kleinsten ook over de reling konden kijken naar de reeën. Jammer genoeg had niet iedereen een verrekijker mee. Wij hebben een nijlgans gezien, één van de kinderen dacht dat het een ooievaar was, met zijn zwart en witte veren! De sporen die wij vonden waren meer de uitwerpselen van de dieren en ook nog een ganzenei en een kapot eendenei.

Het was een zeer geslaagde avond. Het weer zat mee, we zagen veel dieren en iedereen was enthousiast.

Hanneke Smulders

Foto: Op ontdekkingstocht - Hanneke Smulders